

SNÍMEK Č. 3: Hospodářský význam směnky

Směnky jsou v podnikatelské praxi využívány zejména jako prostředek zajišťovací, platební, úvěrový, úložný a jako prostředek určený k refinancování se ze směnky před její splatností. Je však skutečností, že jednotlivé takto vyjmenované funkce směnky nelze v praxi od sebe vždy jednoznačně oddělit. O prvotním postavení a funkci směnky, jež byla zapojena do smluvních vztahů, vždy rozhoduje dohoda účastníků – tzv. směnečná smlouva, s následným oběhem však směnka může měnit své funkce. Např. směnku, která byla původně použita k zajištění, může nový majitel využít na základě nové směnečné smlouvy jako platební nástroj.

SNÍMEK Č. 4: Směnka jako platební instrument

Je-li směnka pojata jako platební instrument, je smyslem jejího vystavení, akceptace, indosace, apod., její úhrada při splatnosti. Pokud se tedy nezmění okolnosti mezi směnečnými účastníky, resp. pokud se jejich vztah bude vyvíjet předpokládaným způsobem, bude završen proplacením směnky při splatnosti. V zásadě existují dvě možnosti, jak použít směnku k placení: jedná se o placení směnkou (směnka daná pro soluto), kdy směnka vystupuje jako zvláštní soukromé platidlo, či o placení prostřednictvím směnky (směnka daná pro solvendo), kdy je směnka platebním nástrojem, jehož prostřednictvím má být uspokojena věřitelova pohledávka.

SNÍMEK Č. 5: Směnka jako zajišťovací instrument

Směnky označované jako zajišťovací jsou podle ujednání směnečných účastníků vydávány, akceptovány, indosovány, apod., jako určitá forma jistoty, že jiné plnění, touto směnkou zajištěné, bude poskytnuto. Z dohody účastníků tak musí jednoznačně vyplývat, že směnka má být věřitelem použita jen v případě, kdy není řádně a včas splněn závazek z kauzálního vztahu. U zajišťovacích směnek určuje směnečná smlouva také to, jaká povinnost je jimi zajištěna, je-li pak tato povinnost splněna, nemá věřitel podle smlouvy žádné právo směnku použít. Právě v této podobě se směnka v podnikatelské praxi vyskytuje nejčastěji.

SNÍMEK Č. 6: Směnka v bankovní praxi

V nabídce bank je dnes možné nalézt celou řadu produktů, jejichž podstatou nebo doprovodným prvkem je právě směnka. Tyto obchody mohou z pohledu banky vykazovat znaky obchodů aktivních, pasivních i bilančně-neutrálních.

Banky předně svým klientům poskytují tzv. směnečné úvěry (úvěr eskontní, negociační, akceptační, ramboursní a avalový) a platební záruky za úhradu směnky, odkupují směnky před splatností bez možnosti zpětného postihu prodávajícího klienta (forfaiting) či zajišťují jejich úschovu (chrání je před ztrátou, poškozením a znehodnocením). Relativně často směnky doprovází dokumentární akreditivy a inkasa. Většina bank dnes dále nabízí různé typy bankovních depozitních směnek, některé z nich navíc obstarávají emise směnek pro klienty. Značně rozšířené je pak použití směnek k zajištění poskytovaných úvěrů. Z dalších bankovních služeb je možné uvést např. obstarání inkasa a úhrady směnek, obstarání akceptace cizích směnek směnečníkem, ověřování podpisů směnečně zavázaných osob, prověřování bonity přímých a nepřímých směnečných dlužníků, obstarání výměny původní směnky za novou, zajištění protestace směnky, přičemž nezanedbatelný význam má také poskytování poradenských služeb bankami.

SNÍMEK Č. 7: Forfaiting

Forfaiting představuje jednu z alternativních forem financování, a to prostřednictvím smluvně sjednaného jednorázového odkupu střednědobých a dlouhodobých směnečných pohledávek od klienta bankou nebo forfaitingovou společností, a to bez možnosti zpětného postihu klienta (indosanta) při neproplacení směnky přímým směnečným dlužníkem. Předmětem odkupu jsou převážně obchodní směnky vystavené při vývozu a dovozu se splatností od 90, resp. 180 dnů do 8 let. Vzhledem k charakteru obchodů jsou odkupovány směnky ve volně směnitelných

měnách. Forfaitér může pro eliminaci svých rizik z této transakce trvat na zajištění směnky bonitní bankou (prostřednictvím bankovní záruky nebo směnečného rukojemství).

SNÍMEK Č. 8: Eskontní úvěr

Další možností získání potřebných finančních prostředků ještě před splatností směnky je tzv. eskont směnky bankou. Odkoupením směnečné pohledávky poskytuje banka svému klientovi (věřiteli ze směnky) eskontní úvěr, jehož výše je určena výší směnečné částky sníženou o diskont, poplatky a provize. Banka však není povinna směnku na žádost svého klienta odkoupit. Pokud banka směnku od klienta odkoupí, předkládá ji při splatnosti k proplacení přímému směnečnému dlužníkovi. Zvláštností eskontního úvěru je tedy skutečnost, že jej nesplácí jeho příjemce, nýbrž přímý směnečný dlužník. Na subjekt, který směnku bance prodal a případně na další nepřímé směnečné dlužníky se banka obrací teprve tehdy, neproplatil-li přímý směnečný dlužník směnku při splatnosti řádně. Při rozhodování o poskytnutí eskontního úvěru tak banka neprověřuje jen bonitu přímého směnečného dlužníka, ale také bonitu dlužníků nepřímých (indosantů, výstavce cizí směnky, jejich avalů).

SNÍMEK Č. 9: Akceptační úvěr

Akceptační úvěr je jedním z krátkodobých směnečných úvěrů. Banka při tomto na žádost svého klienta akceptuje cizí směnku, kterou na ni vystavil buď on sám nebo třetí osoba, přičemž směnečná částka a lhůta splatnosti směnky jsou předem dohodnuty v úvěrové smlouvě. Akceptací se banka stává přímým směnečným dlužníkem, který bude při splatnosti směnku proplácet. Jelikož na sebe banka přebírá závazek za svého klienta, jedná se o úvěr závazkový, nicméně akcept směnky bankou bývá podmíněn složením příslušné finanční částky klientem (příjemcem akceptačního úvěru) ještě před splatností směnky na účet vedený bankou. Je však skutečností, že pokud klient nepředá bance prostředky k zaplacení směnky do její splatnosti, proplatí tuto při její splatnosti banka (jako akceptant) ze svých vlastních prostředků. Tehdy se úvěr závazkový přeměňuje na úvěr peněžní. Motivací klienta k získání akceptačního úvěru je propůjčení dobrého jména banky k usnadnění realizace obchodu tím, že prodávající získává jistotu řádného zaplacení směnky.

SNÍMEK Č. 10: Negociační a ramboursní úvěr

Negociační úvěr je směnečný eskontní úvěr přizpůsobený průběhu obchodů se zahraničím: dovozce (dlužník) platí vývozci (věřiteli) směnkou vystavenou na sebe či na svoji banku a současně mu předem sjednává eskont této směnky tzv. negociační bankou.

Ramboursní úvěr je akceptační úvěr přizpůsobený zahraničním obchodům: dovozce (dlužník) se dohodne s bankou (tzv. ramboursní bankou), že na jeho žádost akceptuje směnku, kterou na ni vývozce (věřitel) vystaví; ramboursní banka následně oznámí tuto skutečnost vývozci, který dodá zboží a vystaví cizí směnku, kterou zašle ramboursní bance k akceptu; bankou akceptovaná směnka je pak zaslána zpět vývozci, který ji bance předloží k proplacení při splatnosti.

SNÍMEK Č. 11: Avalový úvěr, platební bankovní záruka

Avalový úvěr je směnečný úvěr poskytnutý formou směnečného rukojemství. Banka v postavení směnečného rukojemce je zavázána ve shodném rozsahu jako klient, za kterého se zaručila. Avalový úvěr existuje také ve formě ručení, kdy se banka jako ručitel zavazuje k úhradě závazku za svého klienta, pokud tak neučiní on sám. Banky však dnes avalují směnky jen ve zcela výjimečných případech.

Riziko nezaplacení směnky na sebe banka přebírá také bankovní zárukou, která vzniká jednostranným písemným prohlášením banky v záruční listině, v níž se banka zavazuje zaplatit oprávněné osobě určitou peněžní částku podle obsahu a podmínek v záruční listině stanovených.

SNÍMEK Č. 12: Bankovní depozitní směnka

Depozitní směnky představují závazek banky vůči oprávněné osobě zaplatit určitou peněžní sumu v místě a čase uvedeném na směnce. Depozitní směnky jsou nepochybně zajímavou alternativou vkladních knížek a termínovaných vkladů, neboť umožňují jednorázové uložení dočasně volných finančních prostředků při vyšším úrokovém výnosu, nadto v případě potřeby může klient prostřednictvím depozitní směnky řádně splnit své závazky vůči obchodním partnerům, aniž by musel žádat svou banku o předčasné uvolnění prostředků.

SNÍMEK Č. 13: Účtování směnečných operací bankami

Banky využívají při účtování operací souvisejících se směnkami zejména tyto účty:

- 177-závazky ze směnek;
- 212-ostatní pohledávky za klienty – zde banky účtují nakoupené směnky, které může banka použít pro refinancování emisní bankou;
- 264-směnky – zde jsou účtovány bankou emitované vlastní směnky a akceptované cizí směnky, kdy je účetní jednotka prvním akceptantem, se splatností do 1 roku včetně;
- 32-pohledávky a závazky z inkasa a ze zúčtování – zde banky účtují inkasní operace se směnkami;
- 367-směnky k prodeji;
- 387-směnky k obchodování;
- 411-směnky držené do splatnosti;
- 524-směnky – zde jsou účtovány bankou emitované směnky se splatností nad 1 rok;

SNÍMEK Č. 14: Účtování směnečných operací bankami II.

- 614-náklady na úroky z cenných papírů – zde banky účtují nákladové úroky na bankou emitované směnky;
- 714-výnosy z úroků z cenných papírů – zde jsou účtovány výnosové úroky ze směnek bankou držených do splatnosti;
- 717-výnosy z ostatních operací – zde banky účtují výnosy z inkasních operací se směnkami;
- 923-928-poskytnutá přijetí směnek, přijatá přijetí směnek, poskytnuté záruky z převedených směnek, přijaté záruky z převedených směnek, poskytnutá směnečná rukojemství, přijatá směnečná rukojemství;
- 975, 976, 979-poskytnuté zástavy – cenné papíry, přijaté zástavy – cenné papíry, přijaté kolaterály – cenné papíry;
- 98-pohledávky a závazky z hodnot v úschově, správě, uložení a z obhospodařovaných hodnot;
- 997-jiné hodnoty v evidenci – zde jsou účtovány bankou emitované, zatím neprodané směnky;
- 999-pomocné souvztažné účty – užíván jako protiúčet operací v účtové skupině 9.